

Ján Karolček

doc. MUDr. **Ján Karolček**, DrSc. (* 21. október 1912, Jalovec, okres Liptovský Mikuláš, † 13. október 1995) bol slovenský lekár, mikrobiológ, zakladateľ a riaditeľ Výskumného ústavu epidemiológie a mikrobiológie v Bratislave, venoval sa bohatej vedecko-výskumnej, vedecko-organizačnej a pedagogickej práci v odbore lekárskej mikrobiológie, najmä problematike bakteriálnych črevných nákaz.

Život a dielo

Narodil sa a vyrástol v skromných pomeroch horárskej rodiny. Stredoškolské štúdiá dokončil na gymnáziu v Liptovskom Mikuláši a v roku 1940 získal titul doktora všeobecného lekárstva na Komenského univerzite v Bratislave.

Po krátkom pôsobení na internom oddelení v Ružomberku sa stal asistentom na mikrobiologickom oddelení Štátneho zdravotno-sociálneho ústavu v Bratislave, kde pracoval pod vedením prof. V. Muchu a MUDr. Blaškoviča. V júli 1942 bol dočasne vyslaný na epidemickú pohotovosť do Prešova, kde dobudoval a osem mesiacov viedol mikrobiologické laboratórium a uskutočnil tu izoláciu prvých kmeňov *Shigella shigae* ako pôvodcu epidémii s vysokou úmrtnosťou.

V roku 1945 bol pridelený do nemocnice v Banskej Bystrici, kde viedol mikrobiologické oddelenie. Tu v podmienkach veľmi skromného vybavenia zabezpečoval mikrobiologickú diagnostiku a vykonával protiepidemické opatrenia v ťažkých časoch konca vojny a tesne po nej. Laboratórium oddelenia sa stalo základom pre pobočku Štátneho zdravotno-sociálneho ústavu pre mikrobiológiu, ktorú viedol až do júna 1949 ako aj pobočku ŠZSÚ pre epidemiológiu a sociálnu hygienu. Zlúčením týchto zariadení potom vznikla Krajská hygienická stanica. Započína s budovaním Krajskej transfúznej stanice.

V júli 1949 po úspešnom splnení zverených úloh (okrem iného boli zvládnuté aj epidémie dyzentérie a iných črevných nákaz a epidémie škvrnitého týfu) sa vracia do Bratislavy, kde sa najprv ujíma vedenia oddelenia pre klinickú mikrobiológiu a od roku 1951 preberá funkciu vedúceho mikrobiologického odboru ŠZÚ. Popri diagnostickej práci sa venuje výskumu niektorých problémov, napr. nálezy a význam kmeňov *Pasteurella multocida* v chronických zápalových procesoch dýchacích ciest, antibakteriálne účinky niektorých prírodných látok a bakteriálnych produktov a i. Stojí pri kolíske novo sa zakladajúceho Ústavu epidemiológie a mikrobiológie, oblastného ústavu pre Slovensko a od júna 1952 vykonáva post riaditeľa novozaloženého Ústavu epidemiológie a mikrobiológie - oblastného ústavu pre Slovensko, ktorý sa pod jeho vedením stal v roku 1964 výskumným ústavom. Na čele Výskumného ústavu epidemiológie a mikrobiológie v Bratislave zotrval až do roku 1978, kedy ústav spolu s ďalšími ústavmi hygienického zamerania splynul vo Výskumný ústav preventívneho lekárstva (neskorší Ústav preventívnej a klinickej medicíny).

Pod jeho vedením vyrástli vo Výskumnom ústave epidemiológie a mikrobiológie desiatky vedeckých a odborných pracovníkov a úspešne sa riešili aktuálne problémy v mikrobiológii, epidemiológii a imunológii. V rokoch 1957 - 1987 ako externý vedúci katedry mikrobiológie ILF v Bratislave rozširuje svoju činnosť o bohatú pedagogickú prácu.

V júni 1961 habilitoval na LF UK v Bratislave v odbore lekárskej mikrobiológie a v 1974 získal hodnosť doktora lekárskych vied.

Najzávažnejšiu časť neskoršieho obdobia vedecko-výskumnej práce predstavujú práce zamerané na imunologický výskum týfového bacilonosičstva a týfovej infekcie so zreteľom na štúdium patogenézy nosičstva a podstaty humorálnej imunity pri brušnom týfe, výskum experimentálnej terapie nosičstva, ochranného očkovania proti týfu a metód na hodnotenie protitýfových vakcín. Významné sú poznatky zo štúdia ekológie a biologických vlastností s

osobitým zreteľom na toxigénne vlastnosti necholerových vibrií a aeromonád, ktoré znamenajú príspevok k objasneniu ich etiopatogenetického významu pre človeka.

Venoval sa aj vedecko-organizačnej práci. Zastával početné a dôležité funkcie v rôznych odborných spoločnostiach, organizáciách, komisiách a pracovných skupinách.

V rámci pomoci iným krajinám pôsobí v roku 1955 ako expert Ministerstva zdravotníctva ČSR pri budovaní mikrobiologickej služby v Albánsku a v rokoch 1965-1967 ako expert SZO pri budovaní epidemiologickej a mikrobiologickej služby vo Východnom Pákistane (t.č. Bangladéš).

Funkcie a členstvá

- predseda Poradného zboru hlavného hygienika SSR pre rozvoj mikrobiológie,
- koordinátor hlavnej úlohy štátneho plánu rozvoja vedy a techniky Výskum vybraných črevných nákaz,
- koordinátor hlavnej úlohy štátneho programu technického rozvoja Riešenie aspektov ochrany vody Dunaja pred znečistením - spolupráca s OSN-SZO,
- člen Poradného zboru KP 7 - Infekčné ochorenia v rámci RVHP,
- člen pracovnej skupiny pre antibiotiká Poradného Zboru hlavného hygienika,
- predseda hlavnej odborovej komisie - III - 2 - Črevné nákazy,
- koordinátor PK - III - 1 - Bakteriálne črevné nákazy,
- člen Vedeckej rady MZd SSR a MZ ČSR,
- člen Vedeckej rady pre veterinárnu laboratórnu a klinickú diagnostiku,
- člen Vedeckej rady Inštitútu lekárov a farmaceutov,
- člen Komisie obhajoby kandidátskych dizertačných prác z mikrobiológie na LF UK v Bratislave,
- člen Komisie obhajoby doktorských dizertačných prác z mikrobiológie na LF UK v Bratislave,
- člen Medzinárodnej epidemiologickej spoločnosti IKA
- predseda Slovenskej i Československej mikrobiologicko-epidemiologickej spoločnosti,
- podpredseda sekcie mikrobiológov a epidemiológov Purkyňovej spoločnosti
- člen Redakčnej rady časopisu Československá epidemiologie, mikrobiologie, imunologie,
- a mnohé iné

Čestné tituly a ocenenia

- 1959 - vyznamenanie „Za vynikajúcu prácu“
- 1973 - vyznamenanie „Za zásluhy o výstavbu“
- 1972 - pamätná medaila pri 20. výročí založenia hygienickej služby
- 1972 - strieborná plaketa Slovenskej lekárskej spoločnosti
- 1976 - pamätná medaila Za zásluhy o rozvoj socialistického zdravotníctva
- 1976 - pamätná medaila pri príležitosti 25. výročia socialistického veterinárstva
- 1978 - medaila k 50. výročiu založenia KSC

Publikačná činnosť

viac ako 100 vedeckých a odborných publikácií v domácej aj zahraničnej tlači¹⁾

- Karolček, Ján. Problems of Anti-Typhoid Immunity and Protective Vaccination against Typhoid. Bratislava; Flushing [N.Y.]: SAV; Medical Examination, 1969. 153, [1] s.
- Handbuch der inneren Erkrankungen, Band 5 Infektionskrankheiten. Jena: Gustav Fischer, 1983. 956 s. - 2 kapitoly v knihe
- Špeciálna epidemiológia. Martin: Osveta, 1985. - 16 kapitol v knihe
- 10 záverečných výskumných správ

- početné odborné vystúpenia doma i v zahraničí
- vedecko-popularizačné články a osvetové brožúry

Literatúra

ŠTEFANOVIČ, Ján. Doc. MUDr. Ján Karolček, DrSc., 75-ročný. In: *Československá epidemiologie, mikrobiologie, imunologie*. 1987, roč. 36, č. 6, s. 371. ISSN 0009-0522.

ČERVENKA, Juraj. K životnému jubileu doc. MUDr. Jána Karolčeka, DrSc. In: *Lekársky obzor*. 1987, roč. 36, č. 12, s. 740-742. ISSN 0457-4214.

ČERVENKA, Juraj. Doc. MUDr. Ján Karolček, DrSc., 70-ročný. In: *Československá epidemiologie, mikrobiologie, imunologie*. 1983, roč. 32, č. 2, s. 118-119. ISSN 0009-0522.

ODLER, Imrich. K šesťdesiatke doc. MUDr. Jána Karolčeka. In: *Československá epidemiologie, mikrobiologie, imunologie*. 1973, roč. 22, č. 1, s. 56-57. ISSN 0009-0522.

ČERVENKA, Juraj. Doc. MUDr. Ján Karolček päťdesiatročný. In: *Lekársky obzor*. 1963, roč. 12, č. 1, s. 55. ISSN 0457-4214.

doc. Raška, prof. Patočka v r. 1959, v strede doc. Ján Karolček